

J.R.R. TOLKIEN

Silmariljonas

Alma littera

P R A T A R M Ė

„Silmariljonas“, pasirodęs praėjus ketveriems metams po jo autoriaus mirties, – tai pasakojimas apie Senąsias dienas, arba Pasaulio istorijos Pirmąjį amžių. „Žiedų valdovė“ aprašomi didingi Trečiojo amžiaus pabaigos įvykiai, o „Silmariljono“ sakmių ištakos glūdi kur kas gilesnėje praeityje, kai Viduržemyje gyveno Morgotas, pirmas Tamsusis Valdovas, ir aukštieji elfai stojo su juo į karą, siekdami atgauti Silmarilus.

Bet „Silmariljone“ ne tik dėstomi įvykiai, nutikę gerokai anksčiau, palyginti su „Žiedų valdovu“; iš esmės ankstesnis yra ir pats kūrinys. Jis buvo sumanytas dar prieš pusę šimtmečio, nors tuomet nesivadino „Silmariljonu“. Vartydami aptriušusias užrašų knygeles – kai kurios siekia net 1917-uosius – randame pirmuosius, neretai paskubomis pieštuku brūkšteltus pagrindinių mitologijos siužetų variantus. Tačiau jie niekada nebuvo išspausdinti (nors vieną kitą atspindį galima išžvelgti „Žiedų valdovė“), ir per savo ilgą gyvenimą mano tėvas vis dirbo prie jų, nemesdamas to sumanymo net ir paskutiniais metais. „Silmariljono“ pasakojimo sandara patyrė nedaug radikalių pokyčių; jis pats jau seniai virto tradicija, tarsi vėlesnių kūrinių fonu. Bet iš tiesų tai toli gražu nebuvo susiformavęs ir užbaigtas tekstas; laikui bėgant, keitėsi net

ir kai kurios esminės idėjos apie vaizduojamo pasaulio prigimtį, tos pačios legendos trumpėjo ar ilgėjo, kito jų stilius. Metai po metų variantų vis gausėjo, detalių ir požiūrių įvairovė tapo tokia sudėtinga, tokia visa apimanti ir daugiasluoksnė, kad atrodė, jog galutinis ir išbaigtas pavidalas neįmanomas. Be to, ankstyvosios legendos (ankstyvos ne vien todėl, kad kilusios iš tolimo Pirmojo amžiaus, bet ir mano tėvo gyvenimo atžvilgiu) ilgainiui įkūnijo giliausius jo apmąstymus, tad vėliau rašytuose fragmentuose mitologija ir poezija vis dažniau užleisdavo vietą jam rūpėjusiems teologijos ir filosofijos klausimams; šitai lėmė ir kai kuriuos pasakojimo stiliaus, intonacijos nelygumus.

Po tėvo mirties man teko užduotis šias sakmes pertvarkyti taip, kad tiktų spausdinti. Netrukus supratau, jog mėginant į vieną knygą sudėti visą tą nevienalytę medžiagą, t.y. atskleisti „Silmariljoną“ kaip iš tiesų kintantį, per daugiau kaip pusę šimtmečio nusitęsusių kūrinį, faktiškai tik atsiras daugiau painiavos, o tai, kas svarbu, gali likti nepastebėta. Tad pasiryžau parengti vientisą tekstą, atrinkdamas ir derindamas atskirus fragmentus taip, kad pasakojimas taptų kuo nuoseklesnis ir rišlesnis. Baigiamieji knygos skyriai (nuo Turino Turambaro mirties) kėlė savotiškų sunkumų, nes daugelį metų keitimai jų nepalietė, tad kai kuriais atžvilgiais šie tekstai nederėjo prie kitų, labiau išplėtotų knygos siužetų.

Visiško nuoseklumo tikėtis neverta (tiek pačiame „Silmariljone“, tiek ir lyginant jį su kitais skelbtais tėvo raštais), jį galėtume pasiekti tik didelių ir nebūtinų aukų kaina. Kita vertus, tėvas „Silmariljoną“ suvokė kaip iš įvairių dalių sudėtą, glaustą pasakojimą, kuris atsiranda gerokai vėliau negu aprašomi įvykiai ir kurio ištakos – labai skirtingi šimtmečių tradicijos išsaugoti šaltiniai. Toks sumanymas puikiai derėjo ir su tikrąja knygos istorija, nes nemaža dalimi rėmėsi anksčiau rašytais poezijos ir prozos kūriniais; tam tikra prasme tai iš tiesų kompendiumas, ir ne vien teoriškai. Šitai neretai galėtų paaiškinti nevienodą pasa-

kojimo spartą, didesnę ar mažesnę atskirų fragmentų detalumą, ryškų skirtumą (pavyzdžiui) tarp labai konkretaus vietos bei poelgių aprašymo sakmėje apie Turiną Turambarą ir gana abstraktaus, šalto pasakojimo apie Pirmojo amžiaus pabaigą, kai griuvo Tangorodrimas ir žlugo Morgoto galia. Su tuo siejasi ir kai kurie stiliaus nevienodumai, neaiškios detalės ar vienur kitur pasitaikantys siužeto neatitikimai. Tarkime, „Valakventoje“ tenka daryti prielaidą, kad kūrinys buvo perrašytas vėliau, nors didžiuma įvykių siekia ankstyviausius eldarų laikus Valinore. Tada aiškesnė tampa nuolatinė pasakojimo laiko ir perspektyvos kaita – štai dieviškosios jėgos aktyviai veikia pasaulyje ir dalyvauja gyvenime, bet čia pat nutolsta, ir lieka tik prisiminimai apie kadaise egzistavusią, bet dabar išnykusią jų nustatytą tvarką.

Ši knyga, kaip ir dera, vadinasi „Silmariljonas“, tačiau ji apima ne tik „Kventa Silmariljon“, arba tikrąjį „Silmariljoną“, bet ir keturis kitus trumpus kūrinius. „Ainulindalė“ ir „Valakventa“, įdėti pradžioje, yra, be abejo, artimai susiję su „Silmariljonu“, tačiau pabaigoje esantys „Akalabetas“ ir „Apie Galios Žiedus“ yra – tai būtina pabrėžti – visiškai atskiri ir nepriklausomi. Jie įtraukti, nes tokį norą aiškiai išsakė mano tėvas. Dabartinis pavidalas atspindi visą istoriją nuo ainurų Muzikos, kuria prasidėjo pasaulis, iki Žiedo saugotojų išplaukimo iš Mitlondo uosto Trečiojo amžiaus pabaigoje.

Knygoje minima gausybė vardų, tad parengiau išsamią jų rodyklę. Tačiau svarbesnių asmenų (elfų ir žmonių), turinčių reikšmingą įtaką pasakojimui apie Pirmąjį amžių, yra kur kas mažiau, ir visus juos galima rasti genealogijų lentelėse. Be to, sudariau lentelę, kuri paaiškina gana sudėtingą įvairių elfų genčių vardų darybą. Pateikiu pastabas apie elfų vardų tarimą ir jų pagrindinius elementus (lietuviškame leidime nepateikiame, – *Vert. past.*), taip pat žemėlapi. Noriu pabrėžti, kad didelė kalnų grandinė rytuose, Ered Luinas ar Ered Lindonas, Mėlynieji kalnai, „Žiedų valdovo“ žemėlapyje atsidūrė prie pat jo vakarinio krašto. Knygos tekste

yra mažesnis žemėlapis – vos pažvelgus į jį, bus aišku, kur išsidės-
tė elfų karalystės, noldorams grįžus į Viduržemį. Nenorėjau ap-
krauti knygos kokiais nors kitais komentarais ar paaiškinimais.

Rengiant tekstą, šiame sunkiame ir nuolat klausimų kėlusia-
me darbe man didžiai padėjo Guy Kay, dirbęs su manimi 1974–
1975 metais.

Christopheris Tolkienas

1977 m.